

9902

No. 1701.
4787, 7

DISSERTATIO IVRIS PVBLICI ET PRIVATI
DE
SEMITA NAVTARVM
IN RIPIS FLVMINVM NAVIGERORVM
LEINPFAD SEV TROEDEL
VV LGO APPELLATA.

AVCTORITATE ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS
P R A E S I D E
**D. CHRISTIANO GOTTLOB
BIENERO**

IVR. NAT. ET GENT. PROF. PVBL. ORD.

A. D. XXI. NOVEMBRIS. CIOIOCCCLXXXVII

H L Q C.

AD DISCEPTANDVM PROPOSITA

AB AVCTORE

CAROLO EVERHARDO SCHMIDIO

DRESDENSI

LIPSIAE

EX OFFICINA KLAU BARTHIA.

1797

DISSERTATIO IVRIS PABLICI ET PRIVATI

DE

SEMITA NAVIARVM

IN RIBIS FLVMINVM NAVIGERORVM

LEINPTAD. SVV. TROEDEL.

VVLGO APPELLATA.

AVCTORITATE DIVVRSI ICTORVM ORDINIS

P R A E S I D E

D. CHRISTIANO GOTTLIB

RIENRO

AVCTORE ET GENS. THEO. TYBELL. ORN.

A. D. MDCCLXXXVII

H. L. G.

AD DISCEPTANDVM PROPOSITA

AVCTORE

CATOLO ENRIKARDO SCHMIDIO

BERGENSEI

LITISIAE

EX OFFICINA KRAVARTHII

V I R I S
AMPLISSIMIS DOCTISSIMIS
IVRIVM CONSVLTISSIMIS!
DOMINO

IOANNI CHRISTOPH. HANISCH
A PATRE ADOPTIVO
ERNESTO GOTHOFREDO

NOMINATO
DYNASTAE IN RIESA ET MERZDORF etc.
IVRIS VTRIVSQQE DOCTORI
CONSOBRINO SVO HONORATISSIMO!

DOMINO
CHRIST. ANTONIO LVDOVICO
MELCHIOR

IVRIS VTRIVSQQE DOCTORI
PATRONIS ET FAVORIBVS
SVMMA PIETATE AC REVERENTIA COLENDIS
HAS STVDIORVM ACADEMICORVM PRIMITIAS
SACRAS ESSE IVBET
AVCTOR

VIRIS
 AMPLISSIMIS DOCTISSIMIS
 IURIV CONSULTISSIMIS
 DOMINO
 IOHANNI CHRISTOPH. HANISCH
 A PATRE ADOPTIVO
 ERNESTO GOTHOFREDO
 NOMINATO
 DYNASTAE IN RIESSA ET MERZDORF etc.
 IURIS VIRIVSQUE DOCTORI
 CONSOBRINO SVO HONORATISSIMO
 DOMINO
 CHRIST. ANTONIO LAVOVICO
 MELCHIOR
 IURIS VIRIVSQUE DOCTORI
 PATRONIS ET FAVORIBVS
 SANCTAE PRATAE AC REVERENTIAE COLLENDIS
 HAS STUDIORVM ACADEMICORVM ERMITIAS
 SACRAS ESSE IURET
 AUCTOR

INTRODVCTIO.

Naves aduerso flumine ventoue nauigantes, funibus in culmine mali rostroque alligatis modo ab hominibus, vti in Albi, Viadro, Vilurgi, modo ab equis aut bobus, vti in Danubio, trahi, experientia docet; in Gallia ab vrbe Diuioduno vsque ad Lugdunum Aeduorum plerumque nauigari in Rhodano, nauesque ab equis veli coassat, atque apud Batauos naues adeo trahi solitae appellantur Trek-Schuyt, vt ne plura alia exempla legam. In hanc rem semita quaedam in ripis est comparata, quam homines bouesque et equi nauem trahentes insunt, et accolae riparum aliquo adeo graminum, lignorum frugumque damno pati tenentur. Cum igitur inter naues circumque colentes saepius de iure vtrinque competente quaestio moueatur, huiusque semitae iura legibus publicis fere definita non sint, neque quisquam, quantum equidem memini, huius rei iura ex moribus maiorum, iurisque analogia distinctim exposuerit, operae pretium existimaui breui hac de re dicere.

CA-

- 1) De terminis nautarum haec monebo. Semita ista dici solet LEINPFAD, seu via, in qua nauem fune trahentes iuxta flumen incedunt. Pfad significare semitam, Leine autem funem, tralatitium est, et in *tabulis anni 1376*. ap. LVINIGIVM Corp. Iur. Feud. T. I. p. 386. Episcopo Treuirensi tribuitur *conductus super fluium Mosellae, vna eam Sirata eius vrbique dicta Linpad*. Plura documenta hinc illinc dabo. In Saxonia appellari solet illa nautarum semita der Troedel a tarditate forte, qua iter hac semita peragi solet. Homines, qui trahunt nauem, nominantur Baum-Etscher. Baum hoc loco significare malum, palam est. Etscher autem mihi a fune dicti videntur, quo naues ducunt, eamque vocem ex Anglo Saxonico repetendam puto, vbi Aedde tendinem, neraum, funem significat. Inde facile fieri potuit, vt nauem trahentes nomen inde acciperent.

A

CAPVT I.

*De dominio fluminum et riparum ex utroque iure Romano et Germanico
differitur.*

De itinere nauigantium in ripis disputaturo, primum quaerendum videtur de dominio fluminum ac riparum, vt fundamentis recte atque ex ordine iactis, quidquid superstruxerim firmiore slet talo, omnisque cohaereat doctrina. Ex utroque autem iure Romano et Teutonico mihi differendum est, propter promiscuum utriusque in Germania vsum. CAIVS lib. II. rerum cottidianarum seu aureorum ¹⁾ ait: *Riparum usus publicus est iure gentium, sicut ipsius fluminis. Itaque nauem ad eas appellere, funes ex arboribus ibi natis religare, retia siccare et ex mare reducere, onus aliquod in his reponere, cuiuslibet liberum est, sicuti per ipsum flumen nauigare. Sed proprietates illarum est quorum praediis haerent, qua de causa arbores quoque in his natae eorundem sunt. Ipsius fluminis proprietatem ciuitati vindicat MARCIANVS lib. III. Institutionum ²⁾, vt tamen vsum omnibus detur. Praetoribus quidem olim ius competuit, curandi, efficiendique, vt ne quid in flumine publico ripae eius fieret, quo communis vsum impediretur aut tolleretur ³⁾, postea tamen haec fuit Principum potestas, quorum iudicio arbitrioue rerum publicarum vsum modo temperatum limitibusque circumscriptum ⁴⁾ modo sublatum deprehendimus, licet vsum fluminum apud Romanos in vniuersum publicus fuerit ⁵⁾ vt cuiuslibet nauigandi in flumine trahendique nauigium facultas concederetur.*

Proprietates riparum vetere et nouo iure semper eorum existimatae sunt, quorum praediis haerebant, (modo ⁶⁾ ne vsum publicus impedi-

1) L. 5. D. de diuis. rerum.

2) L. 4. §. D. c. l.

3) L. 1. pr. et §. 19. D. de fluminibus. — L. 1. pr. et §. u. D. ne quid in flumine publ. fiat. L. 1. pr. D. vt in flumine publ. nauigare liceat.

4) L. 1. §. 41. D. de aqua cottidiana. L. 9. §. 1. D. de diuis. rer. L. 17. D. de feruis. praed. rustic.

5) cf. BASILICA L. XLII. Tit. VII. c. 4. Vol. VI. p. 103. ibique GLOSSATOR p. 167.

6) L. 5. pr. D. de diuis. rer. §. 3. Inst. c. 1.

pediretur) propter riparum muniendarum puto ius et necessitatem ?).

A scitis Quiritium recedunt Germanorum populi, qui flumina Principibus adsignarunt, ut et reditus inde caperent et curam eorum salutis publicae ergo haberent. In quo quidem articulo omnes fere consentiunt ?), sed de dominio riparum altior maioribusque difficultatibus impedita est quaestio. Equidem riparum proprietatem vicinis circumque colentibus, quorum praediis haerent, attribuendam puto, ut non fluminis naturam accessionum instar sequantur, sed conditionem cum praediis adiacentibus eandem habeant. Quam ob rem fieri potest, ut modo singuli rustici et ciues in praediis arcifiniis possideant ripam, modo vniuersitas cuius forte patrimonium ad flumen vsque protenditur, modo vasalli, qui iure inuestiturae ripas tenent, etiam si nulla in litteris clientelaribus riparum facta fuerit mentio, modo ipsi Principes, qui aut inuestitura Caesarea ?) aut veteri occupatione, aut

A 2

silua.

- 7) L. 1. §. 17. D. de fluminibus, L. i. seqq. D. de ripa munienda; AGGENI VRBICI Comment. in FRONTINVM de Limitibus agrorum ap. GOESIVM Rei Agrariae Auctor. p. 56.
- 8) cf. BIENER v. CL. de natura et indole domini in territoriis Germaniae. Lib. II. c. II §. 22. p. 112. seqq. SCHNAVBERTH. v. CL. in opere valde laudabili: *Anfangsgründe des Staatsrecht der gesammten Reichslande* §. 169.
- 9) CAROLVS v. anno 1554. ap. LVINIG. Corp. Iur. feud. T. I. p. 418. Episcopum Wormatiensem inuestiuit: *Zusamte sein und seines Stiftes Gerechtigkeit uff und in dem Rhein — mit Flüssen, Vffwassern, Fischereyen, Auen, Waerren, Buschen, Vfern etc.* Frequentem riparum mentionem in litteris imperii clientelaribus non deprehendi, magno argumento ripas fluminum Caesareorum iure priuatorum fuisse indicatas. HENRICVS. V. A. WILHELMVS ET WENCESLAYS RR. RR. CAROLVS V. A. Bremensi ciuitati tutelam, omniaque iura in Visurgj dederant, iurisdictionem quoque et antiquam consuetudinem *ut in Vesera et aliis lacubus sine ulla impedimento navigare* — possent, nec tamen vlla riparum fit mentio regiarum, ut plura alia taceam exempla. cf. ILLVSTR. COMES DE BÜNAV *diff. de iure Imperatoris et Imperii circa maria* §. XXI. seqq. Cur autem in quibusdam inuestiturarum litteris ripae adeo contineantur, rationem hanc esse puto, quia Principes in Rheni, Moeni aliorumque maiorum fluminum ripis quaedam acquisierant iura

iii

filicarum praediorumque suorum accessione veri domini existimantur. In omnibus autem huius possessionibus una erit eademque possessionis conditio spectanda, ut domini quidem sint et habeantur omnes, ne tamen usus publicum, quatenus ad usum fluminis necessarius est, impediant aut turbent¹⁰).

Ripas

in suis vicinorumque Principum territoriis, ideoque ex usu priscorum temporum etiam haec litteris inuestiturarum, ut omnia fere alia, inferenda curarunt. Quare nego ex istis litteris inuestiturarum argumentum promi posse pro regio riparum iure.

10) Inanis et otiosa igitur est nostro iure de latitudine riparum disputatio, quam tractant *VLPPIANVS L. 1. §. 5. D. de fluminibus* et *PAVLLVS L. 4. §. 1. D. c. l.* qui ripam esse ait, quae plenissimum flumen continet, sed *Vlpianus* ripam definit, id quod flumen continet naturalem rigorem cursus sui tenens, nec ripas mutari, si quando vel imbris vel mari, vel qua alia ratione ad tempus excreuerit quod omnino sequimur, si inundatio sit temporaria, quae speciem fundi non mutat, et ob id secundum *CAIVM L. 7. §. 6. D. de acquir. rer. domin.* cum recesserit aqua palam esse eiusdem esse agrum, cuius et fuit. cf. *WAECHTLERI Opusc. p. 195.* Cum tamen saepe disceptationes de finibus riparum propter usum publicum orientur, auctoritate publica interdum certam riparum mensuram fuisse definitam cognoscimus, idque a Curatoribus alvei Tiberini esse factum variis inscriptionibus liquet. Quare mensores, in restructura limitum, certum spatium flumini per centurias adscribebant, quo tamen, si fluuius suis limitibus curreret, proximus quisque vteretur, nisi hos ipsos agros et hunc modum P. R. quibusdam vendiderit. Aliquibus locis impetrauerant etiam possessores a Praefide provinciae, ut aliquam latitudinem flumini daret. In quibus casibus fere latitudo assignabatur eatenus, quousque alluebat fluuius, indeque definitioni *Paullinae* lumen affertur. cf. *AGGENI Commentarius ap. GOESIVM, p. 57. MORSERVS* in opere: *Von der Landeshoheit in Ansehung Erd und Wassers, p. 214.* ait: *Vfer ist das Gestade oder die Steine oder Erde, so auf beiden Seiten eines Wassers zunächst an dasselbige gränzen.* Sed haec etiam definitio vaga est, quia fluuius modo maior, modo minor est.

In Germania fieri potest, ut Princeps sit utriusque ripae dominus, ipsamque territorium altera ripa terminetur; magni tunc momenti erit quaestio, quibus finibus ripa comprehendatur, quemadmodum anno huius seculi LXXIII, iure gentium inter Porufforum et Polonorum Reges de latitudine ripae vltioris cum fluuio *Notella* in Regem Porufforum translatae disceptatum audiuius, in qua quidem quaestione *Paulli* defini-

Ripas igitur regis Principum in Germania iuribus esse annumerandas negamus, ex ea imprimis ratione, quia neque lege, neque consuetudine generali fisco Principis addictae fuerunt. Possent quidem pro accessione fluminis haberi, ut eandem sequi viderentur naturam, sed nec hoc ex moribus maiorum admitti potest, qui territorium suum usque ad ipsum flumen semper extenderunt, ut proprietatem vicinorum ripas absorberet, neque unquam Quiritium more territorium flumini, in quo exspatiaretur, aut cuius finibus coerceretur, adsignatum reperiretur. Quibus rationibus etiam ius Romanum accedit, quod, quia haec quaestio de finibus proprietatis regundis est, omnino applicabitur, ut ipsam experientiam, seu quam nostrates dicunt consuetudinem taceam, qua opinionis nostrae veritas confirmatur. Causa autem eadem atque apud Romanos mihi esse videtur, riparum muniendarum necessitas, quam statuta et leges Germanorum sere omnes sub iactura interdum praedii iungunt vicinis. Itaque in litteris inuestiturarum rara fit riparum mentio, etiamsi vasallorum praedia ad aquam praeterfluentem usque porrigantur, quod si vero interdum fit, ripae in numero earum rerum ponuntur, quae iuris privati semper et ubique existimantur et pro accessionibus omnium praediorum habentur.

Neque Principes sibi iurisdictionem in ripis fluminum publicorum vindicant, quam alioquin in rebus et praediis potestatis suae more maiorum exercent, ut a dominio Principis separari non posse videatur. Itaque cognovimus quidem Principem eiusque magistratum, cui iurisdictionem fluminum publicorum delegavit, cadavera in vndis reperta tollere, sed mox in ripa iudici loci ordinario tradere, ut merum adeo vasallorum imperium in terra fluvio proxima agnoscat. Ex quibus omnibus intelligere mihi video, ripas esse iuris dominiique privati.

A 3

CA.

finitionem Regis Porufforum Ministri sequebantur. Quam equidem in Germania esse sequendam non puto, quippe Paulus ad eorum fluviolum ripas respexit, qui certum modum ultra fines suos auctoritate publica adscriptum habebant, ideoque cum Vlpiano sentio, cuius definitio naturae rei convenit, nisi maior latitudo aut litteris clientelaribus aut pactis convenitis, aut usu et consuetudine probetur.

11) cf. GADENDAM *Historia Iuris Cimbrici*, p. 61, p. 37.

CAPVT II.

*De nauiculariorum iuribus et obligationibus in semita fluminum
nauigerorum.*

Aduerso fluuio et flatu nauigia hominibus equis bobusque trahit supra diximus, inque eam rem semitam quandam esse constitutam, quam Leinpfad seu Troedel verbo nautico appellant, cuius iura breui videamus. Naturali quidem lege vsus riparum urgente necessitate nauigantibus denegari nequit, vt autem accolae fluminum riparumque domini semitam suo detrimento in vtilitatem nauatarum patiantur, humanitatis est. At enim in ciuitate aliae incundae sunt rationes. Flumina non in commodum duntaxat circumcolentium comparata sunt, sed emolumento esse debent toti ciuitati, cauendumque, vt ne singuli in detrimentum reipublicae dominatum in fluuiis exerceant. Illa autem fluuiorum nauigabilium vtilitas sine vsu riparum plene percipi nequit, ideoque necessitas iam ex ipsa ciuitatis natura vicinis imposta videtur, vt ne vsus riparum, quatenus nauigantibus esse potest commodo, impediatur, ideoque semitam iam naturaliter patiantur. Itaque *edictum PRAETORIS* *) ex ipsa natura haustum expressumque reor, ait: *Ne quid in flumine publico ripae eius facias, ne quid in flumine publico neue in ripa eius immittas, quo statio iterue nauigio deterius sit, fiat*; quod quanquam de sola nauigatione praecipere videtur, profendum tamen erit ad semitam riparum, quippe quod de flumine publico cauetur, secundum *VLPIANVM* **) ad pedestre iter etiam pertinet, quia, si hoc impediatur, non ideo minus iter nauigio deterius fiat.

Germani easdem ab antiquissimis temporibus ad nostram vsque aetatem secuti sunt rationes. *LEX FRISIONVM* ***) praecipit; *Si quis in flumine publicam viam occluserit XII. solidis componat*. Sed antiqua in tam breui scriptura non morabor; *PAX WESTPHALICA* *) cauet:

Plena

1) *L. 1. D. de fluminibus.*

2) *L. 1. et 14. D. c. l.*

3) *Addit. ad Legem Frisicam Tit. VII. apud CANTIANI Vol. III. Barb. Leg. Ant. p. 29.*

4) *Instr. Pac. Art. IX. §. 1. et 2.*

Plena sit commerciorum libertas et transitus ubique locorum terra marique tutus, adeoque ea omnibus et singulis viriusque partis foederatorum vasallis, subditis, clientibus et incolis, eundi, negociandi, redeundique potestas data sit, virtuteque praesentium concessa intelligatur, quae uniuersuique ante Germaniae motus passim competeat, quos etiam magistratus utrinque contra iniustas oppressiones et violentias instar propriorum subditorum defendere ac protegere teneantur. Capitulationes Caesareae hanc ipsam libertatem omnibus Germaniae civibus et incolis datam itidem sanciant. Eademque est legum priorum mens et ratio. Quanquam autem in legibus imperii publicis semita iterue nautis non assignatur in ripis, ex mente tamen et ratione istarum legum patet, fluminum accolas illam ipsam seruitutem, navigationis et utilitatis publicae causa pati debere, quod sequenti capite illustrabitur.

At enim nautarum etiam est, ut parcant, quoad fieri potest, proprietati alienae, ideoque variae eorum sunt obligationes, prima quidem, ut ne viam tritam atque itineri assignatam excedant aut alio dirigant, quam adhuc factum est, aut latius, quam necessitas vehendi nauem exigit, expectentur. CELSVS libro V. digestorum ait Constitit, ut qua primum viam direxisset, ea demum ire, agere deberet, nec amplius mutandae eius potestatem haberet, sicuti Sabino quoque videbatur, qui argumento rivi utebatur, quem primo qualibet ducere licuisset, posteaquam ductus esset, transferre non liceret, quod et in via seruandum esse verum est. Quare antiquam formam modumque priscum in semita riparum esse seruandum censeo, cumque certa itineris illius latitudo legibus definita non est, eam esse latitudinem puto, quae demonstratur, quod si vero nihil dicatur, hoc boni viri arbitrato statu-

5) Art. VIII. §. 6. et 7.

6) Pax publ. an. 1548. §. 1. Rec. Imp. an. 1555. §. 14. De libertate autem fluminum publicorum dixit GRASSIVS in MOSERI Syn. diss. iur. publ. p. 427. et in primis HORIX, VIR ILLVSTR. apud HARTLEBEN. Thes. Diss. Mogunr. Vol. I. P. II. p. 151. Mandata sine clausula decerni, si quis navigationem fluminum publicorum impediatur, Blumius, Cramerus, Moserus pluresque alii monuerunt.

7) L. 9. D. de seruisibus.

tuendum erit, nisi quod latitudo viae legitima, si naues bobus equisque vehuntur, omnino accipi potest 8).

Sed alueo mutato aut fluuio vi tempestatis, imbriumque et nivium multitudine, extra fines suos egresso, quid iuris sit quaeritur. Equidem si alueum plane mutauerit flumen puto vicinos novos salutis publicae gratia nunc semitam illam in agris praediisque suis recipere debere, vt tamen quam minimum detrimentum possessoribus inferatur, idemque verum erit si fluuius ripas inundauerit, donec ad fines suos regressus fuerit. Proxima enim flumini nauigabili terra seruit, ideoque seruitus haec prout exegerit necessitas proferenda erit. Quae quidem mota quaestione boni viri arbitrato regenda erunt.

Fructus riparum iure proprietatis dominis suis cedunt, efficitur inde vt naucularii neque gramina secare, aut boues in vicino agro, prato ripaque ipsa pascere, neque ligna vtilitatis lucrique faciendi causa caedere, arboribusque, vel agrorum fructibus vllo modo nocere debeant, nisi hanc etiam impositam ripis seruitutem, vt boues per quos vehitur naus in vicino agro ripae pascantur, probent, quam seruitutem consuetudine vel pactione imponi posse nullus dubito 9). Innocentius autem arborum in ripis stantium vsus nautis concedendus erit ideoque licebit naues religare arboribus, aut quod fieri videmus in tenui aqua, qua naues onustae aegre vehuntur, vt funibus circa arborum datis ligatisque naus in flumine sursum versus trahatur manibus, quem laborem verbo nautico appellare solent melken, a similitudine puto mulgentium, et lac e mammis vberibusque animalium exprimentium. Facultas autem caedendarum arborum nautis plane deneganda est, nisi forte in flumen pendentes navigationem impediunt, quo quidem casu potestatem remouendi impedimenta, datam esse puto, ita tamen vt ne sibi habeant ligna, sed domino cuius erat arbor relinquunt. Haec enim est naturalis et lege ciuili approbata iuris sui atque quasi possessionis tuitio.

Mos est, vt nautae in commodis stationibus pernocantes mansionem faciant, nauigio ad arbores anchorasque religato, atque sub dio

8) L. 8. et 13. D. de seruitutibus praed. rustic.

9) L. 3. D. c. l.

dio auroram diemque expectent, noctu autem frigoris depellendi
 tutelaeque suae causa ignem in ripis alant, quem more maiorum
 constitutum et navigationis causa receptum, a vicinis impediri
 aut prohiberi posse nego, nisi inde periculum aut aedificiis ar-
 boribusue aut frumentis maturis imminet. Quam ob rem iste ignis
 tutelaris non solum in loco tuto, ab arboribus frumentisque vacuo
 accendendus, sed plane cohibendus et interdicendus erit, si forte
 ventus fiat, qui cineres carbonisque frumentis, arboribus aedificiisque
 immittere possit. Atque cum post solem occasum Praetor haud facile
 adiri et cautio damni infecti vnus noctis ergo peti potest, libertatem
 accolis naturaliter dari puto interdicendi, quo minus ignis in loco et
 tempore periculoso accendatur. Sed haec de iure priuato sufficiant,
 reliqua enim ad similitudinem seruitutis publicae facile diiudicari po-
 terunt, vt ne vsus quidem confessoriae aut negatoriae actionis prohi-
 bendus videatur.

C A P V T III.

De iure Principis in semita nautarum.

Duplicem Principes Germaniae in fluminibus ripisque publicis
 sustinent personam, vnam quidem, qua proprietarii riparum in siluis
 praediisque suis, in qua conditione iura superiore capita exposita ple-
 num vsus habent, alteram qua Principes et legislatores, de qua breui
 dicam. Primum quidem Principis ius est statuendi de vsu fluminum
 riparumue, curandique vt navigatio et mercatura promoueatur. Itaque
 salutis publicae contemplatione in ripis etiam vasallorum et subditorum
 omnia ea imperare potest, quae navigationi et publico fluminum
 vsui inferuiunt. Quare non sancire solum poterit, vt iter pedestre
 atque adeo equestre praebetur nautis¹⁾, sed iure suo commodam
 etiam stationem mansionemque in flumine ad ripas instruet; turres
 eriget et signa quibus moueantur nauigantes de locis periculosis
 vitandis;

1) cf. IAC. MOSER *von der Landeshoheit in Ansehung Erde und Wassers*
 6. 18. §. 2.

vitandis; omniaque navigationum impedimenta esse remouenda recte iubebit²⁾).

Ex iure imperii publico vicinis Principibus multa etiam intuitu fluminum competere erga se inuicem iura, manifestum, sed a loco nostro alienum est, ad tuenda autem commercia fluminumque et commerciorum libertatem foedera iniri posse, tantum adest, vt dubitetur, vt adeo iam medio aeuo reperiantur. ELECTORES RHENANI in foedere cum Duce Iuliacensi et Gelbiae anno MCCCCXVII. inito³⁾ statuerunt: wir sollen und wollen auch den Rynstraum, und den Laynpaidt, als verre unser iegliches Gepiede und Geleide geet, ungeverlich einander getreuwolichen helfen, schützen und schirmen, und nit gestatten, dasz ymands den andern, es sey in Vienttschaft, darauf — angreife, leidige, beschedige oder fah in keine Wysz, und wir sollen auch das selber nit dun, oder unseren Dieneren, oder den unseren, das zu dun gestaden, in keine Wysz, und wir sollen und wollen allen und iglichen die den Ryn uff und abfahren, und des Rynstraums und Lypades gebruchent, alle Zyt unser fry und sicher Geleide geben, und sie auch zu einer iglichen Zyt, und als dike des noit ist, als verre dann unser igliches Geleide geet, obe sie auch unser Vient weren, und doch den Ryn, mit ihrer Kaufmannschaft, ungeverliche buweten, sicher fahren, und fließen lassen, und sie auch allezyt geleiden, und geleidet schaffen, wann sie das an uns oder unsere Amtleute soderend.

Pro illa ipsa tutela et cura vsuque fluminis ius Principibus competit pensionem exigendi a nauigantibus, in locis quidem et stationibus, in quibus id ipsum lege priuilegioque aut more maiorum statutum fuit. FRIEDERICVS I. in celeberrima illa de regalibus constitutione in id ipsum mentem iam intendit⁴⁾. Sed leges nouae id vrbis expressis statuunt, nautisque et mercatoribus debitam functionem soluere

2) In Saxonia vasallis ad Albim praedia possidentibus saepius iniunctum fuit, vt et ipsi remouerent arbores cursum fluminis nauigationisque impediennes, atque id ipsum subditis imponerent suis.

3) Existat apud HONTHEIMIUM, in *Histor. Trev. Dipl. T. II.* p. 358.

4) *II. Fend.* 56.

soluere iniungunt ⁵⁾. Ex vniuerso tamen imperii iure manifestum est, Principibus non competere facultatem augendi ⁶⁾ aut e loco in locum transferendi nauiculariam functionem, nisi commoda statio sumtibus publicis facta nouampensionem flagitet. Pro sumtibus enim in commodum nauigationis erogatis modicam functionem statui et exigi posse, indubitati iuris est. Quae quidem omnia iura finibus territoriorum coerceri, equitibus tamen imperii eundem in modum, atque aliis territoriorum dominis tribui debent ⁷⁾. Sed quaestio oriri potest in anne, qui duorum plurimumue territoriorum limitem constituit, vtrum nautis promiscuus vtriusque ripae vsus concedatur? quod equidem fieri oportere responderim. Nautae enim hoc iure vtuntur per omnia territoria, ideoque nihil refert, quis sit riparum dominus, modo in omnibus locis functionem nauiculariam subeant. Itaque licebit etiam nauiculariis ab vna ripa transilire ad alteram, prout necessitas aut utilitas suaserit.

Fieri etiam in Germania potest, vt Princeps in vicino territorio iura exerceat, quas seruitutes iuris publici vocamus. ENGELBRECHTIVS qui late de his ipsis disseruit, nullam quidem seruitutem attulit, qua ius vehendi nauem per territorium alienum, habendique femitam nauigiorum trahendorum causa in ripis alieni territorii contineatur, sed tam ex tabulis medii aevi, quam ex monumentis actisque Principum imperii nouis tales dari seruitutes intelligimus ⁸⁾. Modos

B 2

- 5) RVDOLPHVS II. tabulis anni 1556. cauet: *Demnach der Rhein als ein freier Wasserstrom, auch unsre freie kaiserliche Landstrassen einem jedem seiner Gelegenheit nach, auf Entrichtung gebürlicher Münt, Zoll und Aufschlag, nicht allsin vermöge aller natürlichen geschriebenen Rechten, sondern auch des heiligen Reichs aufgerichteten Constitution, Ordnung und Satzungen ohne das unversperrt libren, und daran niemanden wider die Billigkeit beschwert, verbunden noch aufgehalten werden soll.*
- 6) cf. *Capitulatio Caesarea Art VIII.* vt plura alia loca taceam. Exemplum nouissimum praebet REYSS *deutsche Staatskanzley T. VI. num. 10.*
- 7) cf. PFEFFINGER *Vitr. Illustr. Tom. III. pag. 1469.* KLIPSTEIN *diff. de dominio Rheni. Giesae 1740. 4.*
- 8) Insigne exemplum hodieque in Moeno obuium exposuit VIR EXCELL. DE GATZERT *de dominio Moeni 1771. 4.*

quidem acquirendi invenire haud difficile erit, quippe manifesti iuris est, servitutes in alieno territorio aut antiqua Imperatoris investitura privilegiose, aut ipsius Principis territorialis indulgentia aut antiqua possessione acquiri⁹). Quid autem servitute trahendi navigii in flumine

9) CAROLVS IV. abulis anni 1376. Archiepisco Treuirensi ap. LVINGIVM Corp. Iur. feud. T. I. p. 386. confirmat iurisdictionem et conductum super fluvium Mosellae vna cum Strata eius vrbobique dicta Linpade. Addi potest charta anni 1492. quam exhibet HONTHEIM bistor. Trevir. T. II. p. 498. Electores Moguntini inuestiuntur apud LVING Arch. Imp. Vol. XVI. p. 53. aquis aquarumque decursibus tam Rheni, quam Moeni, ripis et fluminibus, in iisdem nauigandi transportandique iuribus, et iurisdictionibus omnimodis. Itaque apud GVDENVM T. IV. num. 221. p. 466. ita aiunt: Flumen Mogani suae Mogani licet inter alia regalia iura ad nos, ecclesiamque nostram Moguniam pertineat, iurelaque ipsius et ius salni conductus ac vectigalium, et praererea Strata suae via publica, quae ad vtramque fluminis ripam ducit. Quantae autem lites Moguntinum inter et vicinos Principes ex illo ipso Moeni et Rheni iure natae fuerint, meum non est enarrare. Breui haec addam. Moguntinus Elector ex pncis inuestituris omnem fere magistratum, in Moeno eiusque ripis sibi attribuit, nauigium inprimis vehendis quotidie Francofurtum ac reuehendis mercibus personisue Marktschiff vulgo dictum instituit, cuius non reditus solum omnino satis amplus, percipit; sed omnem etiam huius nauigationis iurisdictionem ac conductum in vicinorum adeo Principum territoris exercet. In transactione anno huius seculi decimo octauo inter Electorem Moguntinum et Hassorum Principem cautum fuit: „Zweitens wollen wir der Markgraf zu Hessen-Darmstadt, das von Maynz täglich auf Frankfurt hin und hergehende Schiff samt dessen Auhängen in und ausser der Messzeit als ein freiprivilegierte Marktschiff hinkünfftig ohne weitere Contradiction erkennen, folglich uns so wenig über dasselbe dessen Geschirr und Knecht, wenn diese auch auf dem durch unser des Landgrafen zu Hessen-Darmstadt Gebiete gehenden Leinpfade etwas verbrechen sollten, als die darinnen befindlichen Waaren, Personen und Zugehör einiger Cognition auf dem Wasser, es sey auf welcher Seiten des Flusses es wolle, anmassen, sondern alle dergleichen Verbrechen dem Chur-Maynzischen Foro zu Höchst zur Bestrafung überlassen, weniger nicht des Herrn Churfürsten zu Maynz Lbd. und Dero Erzstift das ius condicendi auf Maynz, wie Sie dasselbe in denen Marke und andern Schiffen hergebracht, jedoch soviel die Hessische Helfte des Flusses betrefft, nur per modum seruitutis, mit allen vtilibus und appertinentiis eingelieben, den Leinpfad nach dem Herkommen nothdürfftig unterhalten, auch nichts zum Nachtheil der Schiff-

flumine ripae aliena comprehendatur, disceptatum fuit, equidem regulam esse puto, vt praeter ius trahendi nauigium nihil hoc iure contineatur, nisi plus eodem esse comprehensum recte demonstratur. Ius conducendi in itinere riparum illi iuri plerumque cohaeret, et per consequens ius exigendi debitam more maiorum functionem, quod tamen intra fines lege, pacto aut more constitutos, coercendum erit. Itaque Princeps territorialis, qui hanc patitur seruitutem, nihil quidem, quo eius exercitium impediatur, facere debet, sed ipsi Principi omnem magistratum et potestatem in flumine eiusque ripis, vicinis et accolis autem riparum proprietatem, secundum modum agrorum, et domino territorii fluminis dominium, cum omni vtilitate commodo et accessionibus vsuque nauigationis ex iure publico privatoque vindicandum puto. Ex quibus facile etiam intelligitur in nauigatione, ripis, et conductu sine Principis territorialis consensu nihil inuouari oportere, eiusque esse curare, vt ne quid detrimenti territorium, populusque suus inde capiat.

„Schiffahrt weder auf gedachten Leinpfad noch mittelst Arrestirung des Marktschiffs oder sonst verhängen lassen.“ En exemplum seruitutis memorabile, quod principiis a nobis allatis illustrandis apprime vtile est. SALZMANNVS Paedagogus nostrae aetatis facte praestantissimus de isto nauigio Francofurthano T. IV. der Reisen der Salzmannischen Zöglinge, Lips. 1787 quae in oculos incurrun retulit, docuitque alumnos suos in re praesenti, quod isto nauigio itur amoenum iter, origines et iura, quantique sit momenti discant ex ephelis egressi in scholis scientiarum solidiorum.

C

CAROLO

CAROLO EVERHARDO SCHMIDIO

S. D. P.
CHRISTIAN GOTTLÖB BIENER

quem mihi libellum suavis consiliique amici et patroni TVI, viri
sane doctissimi et in vniuerso iure versatissimi elaboratum obtulisti,
TIBI recedo, curis quidem meis aliquantulum auctum, aut si maius interpo-
latum, ita tamen ut opusculum esset et merneret TVVM. Gratulor itaque
TIBI, VIR PRAENOBILISSIME! hoc doctrinae solidioris
diligentiaeque specimen, certissime persuasus et amicorum fautorumque
TVORVM et virorum doctorum calculum esse laturum. Quod autem
TIBI me duce et auspice in lucem et aspectum publicum prodire meque
laudis TVAE participem reddere placuerit, mihi omnino gratissimum est,
praesertim quia in TE non diligentiam solum et optimarum artium stu-
dium, sed modestiam etiam morumque probitatem et humanitatem magni
aestimavi, ut res publica omnino optima quaeque de TE sperare possit
debeatque. Macte igitur virtute TVA esto, VIR DOCTIS-
SIME! meque TVI amantissimum amare perge!

Dabam in studio Lipsensi Idibus Novembr. CIOIDCCCLXXVII.

CIOIDCCCLXXVII

ULB Halle
003 335 402

3

Sl.

9902

Na 1701.

4787,7

DISSERTATIO IVRIS PVBLICI ET PRIVATI
DE
SEMITA NAVTARVM
IN RIPIS FLVMINVM NAVIGERORVM
LEINPFAD SEV TROEDEL
VV LGO APPELLATA.

AVCTORITATE ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS
P R A E S I D E
**D. CHRISTIANO GOTTLOB
BIENERO**

IVR. NAT. ET GENT. PROF. PVBL. ORD.

A. D. XXI. NOVEMBRIS CIOIOCCCLXXXVII

H L. Q. C.

AD DISCEPTANDVM PROPOSITA

AB AVCTORE

CAROLO EVERHARDO SCHMIDIO

DRESDENSI

LIPSIAE

EX OFFICINA KLAVBARTHIA.